

ԻՆՒՎԻԱՆ. — Mèz = Béran = Ta, Alphabet international. — Հրատ. 1922, Պարիզ:

Այս գիրքս հրատարակելով, կը գրէ Հնդկական առանձնական նամակով, ես ըզմացած եմ մշտնջ. ջննական մի տարածօնք (պրօպագանդ) ունենալ միջազգայնութեան մէջ... Գիր տրամադրել այն բազմաթիւ ցեղերուն՝ որոնք ազգային լեզու ունին, բայց գիր չունին, և այլոց մուրացածոյ գրելով քաշ կու տան իրենց կեանքը», և այլն:

Բնդհանուր ազգերու համար՝ գործածական մի միակ այբուբեն մ'ունենալու և կամ ստեղծելու գաղափարը՝ ընտիր և օգտակար է: Բայց Հնդկականը՝ երբ հայերէն այբուբենը իբր հիմն կը դնէ հարարազգային այբուբեն մը յորինելու, անշուշտ ուշ չէ դարձուցած որ հանրազգային այբուբեն մը այնպէս պէտք է ըլլայ՝ որ երկրագնդի գէթ զարգացած մասին համար հնարուած և գործածուած այբուբենէն շատ տարբեր ըլլայ: Ուստի (ըստ իս) Հնդկականը լատագոյն արդիւնքի գուցէ հասնէր՝ եթէ եւրոպական արդէն իսկ տարածուած այբուբենին մէջ պակասած ձայներուն համար միայն հնարել նոր նշանագրեր, քան հիմնովին տարբեր և դժուարուսանելի այբուբեն մը ստեղծել: Կ'ըսէ Հնդկականը որ ինքը Էւպիւրանէսոյ գաղափարէն շարժուեր և հնարել է իր հանրազգային Մեզ-բերան-տա այբուբենն, ուստի աւելի տրամաբանական պիտի ըլլար՝ եթէ Էւպիւրանէս հնարողին դրուածն հետեւէր, գործածութեան մէջ դնելով ինչ որ արդէն երկրագնդի վրայ զարգացած ժողովուրդները կը գործածեն, որ է ըսել լատին այբուբենը, զոր պէտք էր օտեւել այնպիսի նշանագրերով որ անոր մէջ չեն գտնուիր՝ օտարու լեզու ձայններ հնչելու համար, և այդ նոր նշանագրերն ալ պէտք են ըլլալ այնքան վայելուչ և դիրքագիր՝ որքան են այժմեանները:

Հնդկականին հաւասար համոզուած եմ որ հայ այբուբենը աւելի կատարելագործեալ է քան ուրիշ շատ մ'ազգերու այբուբենները. բայց հոս խնդիրը գործնականութեան կամ լաւ եւս գործածականութեան վրայ ըլլալով և ոչ թէ տեսական յատկութիւններու՝ հարկ է մէկզի թողուլ ինչ որ տեսականօրէն լաւագոյնն է, և ընտրել ու գործածութեան մէջ դնել ինչ որ գործնականօրէն դիրքագոյնն է:

Բայց թողով այս հարցը՝ տեսնենք ինչ հետեւեցեր և ունեցեր է իր իբրեւ հիմն ընտրած հայ այբուբենը: Հնդկականը հայ այբուբենն ալ պա-

կասաւոր կը գտնէ և հեռի իբր հանրազգային այբուբեն ծառայելու յատկութենէն. ուստի կը հնարէ իւրաքիտ Մեզ-բերան-տա հանրազգային այբուբենը, զոր «անհուն կերպով գերազանց» կը հռչակէ հայ այբուբենէն, և որուն հիմքը կը ներկայացնէ ընթերցողին՝ չորս էջերու մէջ, որոց քանի մ'անգամ ուշադիր ընթերցում անգամ՝ ինծ որոշ գաղափար մը չընծայեց թէ ինչ ըսել կ'ուզէ այդ չորս էջերու մէջ իր գծազարդ երկարագիր և ներուի ըսել այլապէս ձեւերով. տառեր՝ որ ոչ միայն այժմեան հայ այբուբենի վայելուչ գեղազարական ձեւերէն հեռու են, այլ և հնագոյն երկաթագրի ձեւերէն անգամ տխրեղծ ու բարդ գիծերով կազմուած են:

Իւրաքիտ այբուբենի տառերը, զորս 22 - 24 էջերով իրար ետեւ կը ցուցադրէ՝ թիւով 55 են. ասոնցմով կը դրուէ 25-46 էջերու մէջ շատ մը բառախումբեր՝ իբր տիպար գրութեան և 47-53 էջերու մէջ ալ քանի մը շարունակուած գրութեան օրինակներ, և յետոյ պարզ կը վերջացնէ այս նոր այբուբենի օգտակարութեան և տարածման ջանքերու համար յորդորակով մը:

Ինծ այնպէս կ'ընի որ այս առաջարկուած հանրազգային այբուբենը՝ իր թերութիւններով՝ շատ հեռու է փափաքուած օգտաշահ նպատակին հասնելէ:

Զիմ ուզեր հոս ոչ անոր թերութիւնները նշանակել, և ոչ ալ անշարժութեան պատճառները թուել, որովհետեւ համոզուած եմ թէ նոյնը գուցէ քանի մը գրատուններու խուլ խորշերուն մէջ պիտի թաղուի՝ իբրեւ մշտնջենաւոր վկայ մը Հնդկականին բարի գաղափարին ու ջանքին, բայց անշարժ փորձին:

Հ. Ա. Վ. ՏԻՐՈՅԵԱՆ

ՅԱԿՈԲԵԱՆ ՍԻՄՈՆ. — Պետրոս Դուրեան (գրական-քննական վերլուծութիւն): Վիեննա. Միսիմարեան Տպարան 1922.

Պր. Յակոբեան սկսած է կարգաւ ուսումնասիրել հայ արդի գրականութեան ներկայացուցիչները, և արդէն հրապարակ հանած է առջի հատորը իր այս ուսումնասիրութեանց՝ նուիրուած Պ. Դուրեանի կեանքին և գործին, որուն մահուան յիսնամեայ տարեդարձն էր այս տարի. անշուշտ ամածին է Պ. Յակոբեան ծանրկիսուել մը ձօնել եղբերիցու բանաստեղծին, անոր յիսնամեայ սեւեթիւնը զուարթացնելու համար: Դիպքը վերլուծում մըն է Դուրեանի կեանքին և գործին,